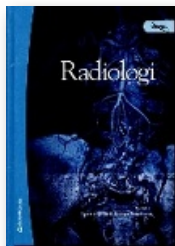

RECENSIONER

Efterlängtat lärobok i radiologi

Radiologi. 848 sidor.

Författare: Peter Aspelin, Holger Pettersson, redaktörer.

Förlag: Studentlitteratur; 2008.

ISBN 978-91-44-03887-2.

Recensent: Sven-Ola Hietala, professor emeritus, radiolog, Umeå.

Denna svenska lärobok i radiologi, utgiven av Studentlitteratur med Peter Aspelin och Holger Pettersson som redaktörer, är mycket välkommen, alldeles särskilt i en tid då den radiologiska disciplinen har genomgått och genomgår närmast revolutionerande förändringar, till följd av en intensiv och framstående teknisk-digital utveckling under de senaste decennierna. Radiologiska metoder har skapat närmast oanade möjligheter att diagnostisera organförändringar på makro- och mikronivå men har också gett nya möjligheter att behandla sjukdomar samt att följa upp behandlingsresultat.

Bokens tillväxt, jämfört med föregående upplaga (1993), såväl i fysisk storlek som innehållsmässigt, återspeglar den snabba och omfattande utveckling som skett inom radiologin till stort gagn för diagnostik och behandling av sjukdomar.

Läroboken i radiologi har mycket lite gemensamt med den tidigare nordiska upplagan och är i princip helt nyskriven. Det kan genast konstateras att den har ett stort kunskapsinnehåll och kan mäta sig kvalitetsmässigt med gängse engelskspråkiga läroböcker i radiologi. Det mesta av litteraturen inom området kommer just från anglosaxiska länder, vilket framgår av givna referenser i slutet av varje kapitel. »Radiologi« är den enda läroboken på svenska, som spänner över hela det radiologiska ämnesområdet. Även om dagens läkare och andra kategorier av sjukvårdspersonal är väl kunniga i engelska språket är det en avgjord fördel att texten är på svenska för att lättare kunna tillgodogöra sig såväl basala ämneskunskaper som nödvändig radiologisk terminologi.

I **basspecialiteten** bild- och funktionsmedicin utgör det radiologiska ämnesområdet en grundläggande och väsentlig del. Övergripande och speciella ämneskunskaper i radiologi och dess metoder, alltifrån konventionella röntgenundersökningar till molekylär medicin, har sålunda aldrig varit mer nödvändiga än i dag då radiologins diagnostiska kapacitet spänner från mikro- till makrodimensioner, såväl funktionellt som morfologiskt.

Boken är indelad i 18 kapitel där 48 författare från olika specialområden i svensk radiologi har bidragit till helheten, vilket om något återspeglar ämnets multidisciplinära karaktär. Det är ett värde i sig att boken är skriven av författare där merparten fortfarande är verksamma inom svensk radiologi. Fördelarna med att engagera flera författare, som är specialister inom respektive ämnesområde, är att boken på så sätt har förutsättningar att få ett relevant och aktuellt kunskapsinnehåll. Nackdelarna, som också illustreras i denna lärobok, är att terminologin inte blir helt enhetlig och att språkets kvalitet blir ojämn. Därtill hade krävts en ännu större redaktionell insats. Det kan även konstateras att det inte ens med mycket ambitiös korrekturläsning är möjligt att undvika talrika stavfel och stilistiska oegentligheter i enstaka av kapitlen.

Svensk radiologi har skördat många av sina framgångar tack vare ett nära samarbete med framstående kompetens inom radiofysik. Kunskaper inom grundläggande radiofysik och teknik är absolut nödvändiga för radiologen i dennes dagliga verksamhet och utvecklingsarbete.

Kapitlet »Strålningsfysik och modaliteter« tillgodoser mer än väl just detta. Det är i alla delar gediget, innehållsrikt och väl skrivet av våra mer framstående företrädare inom ämnesområdet.

Kapitlen som behandlar radiologins skilda specialområden har visserligen inte sinsemellan en enhetlig utformning men däremot finns konsekvens i redogörelsen inom enskilda kapitel. Texten känns mestadels genomtänkt och uppdaterad. Innehållet är anpassat till nivån i specialistutbildningen. Presentationen är klar och didaktisk med ett väl genomarbetat illustrationsmaterial som känns igen från ST-kurserna inom de stora centrala ämnesområdena.

Med tillgång till den moderna teknik som står till buds för radiologisk bildframställning hade det inte varit acceptabelt med annat än hög kvalitet i bildillustrationerna. Dessa finner jag också överlag väl valda, illustrativa och nästan genomgående av hög kvalitet. Att det se-

dan finns förväxlingar mellan höger och vänster i enstaka bildhänvisningar hör till radiologins vardagliga dilemma, liksom att bilder och till dem hörande text och anvisningar inte alltid överensstämmer. Det förekommer även hänvisningar till färgbilder som inte finns. Fler färgfoton i boken hade följaktligen berikat framställningen i varje fall i avsnittet som åsyftas.

Många snyggt tecknade skisser, illustrationer, algoritmer och faktarutor som presenteras i texten tydliggör viktiga radiologiskt anatomiska detaljer och ger bra hjälp till att praktiskt kunna utnyttja faktainnehållet. I enstaka kapitel är dock givna algoritmer och tolknings-scheman alltför detaljerade och svåröverskådliga, och kan skapa mer förvirring än hjälp hos läsaren.

Sammanfattningsvis är min åsikt att boken i sin helhet är mycket bra och definitivt ska rekommenderas som en bra kunskapsbas för medicine kandidater, och som en grundläggande lärobok i radiologi för läkare under specialistutbildning. Där ska den vara en obligatorisk del av kurslitteraturen.

Boken blir en bra och samlad kunskapskälla i radiologi även för läkare inom övriga specialiteter ingående i bild- och funktionsmedicin.

Boken rekommenderas också som en lätt tillgänglig uppslagsbok för yrkesverksamma kliniker av olika kategorier som kan inhämta radiologiska kunskaper, nödvändiga för att kunna prioritera och föreslå rätt radiologisk metod.

För radiologisköterskor fungerar boken som en tillförlitlig referens i undervisning och verksamhet. Detta underlättas, förutom av ett bra bildmaterial i boken, också av en lätt tillgänglig kompletterande bildsamling på bokens webbplats. ■

Nytt fokus detsamma som det gamla

Ett nytt fokus på narkotikamissbruket.

142 sidor.

Författare: Jonas Hartelius.

Förlag: Hjalmarson & Högberg; 2008.

ISBN 978-91-72-24083-4.

Recensent: Jan Halldin, leg läkare, med dr.

Jonas Hartelius, vetenskaplig rådgivare åt Svenska Carnegie Institutet – en stiftelse med syfte att främja forskning om drogmissbruk, kriminalitet och andra betydande nutida samhällsproblem – är författare till boken »Ett nytt fokus på narkotikamissbruket« (2008). Hartelius har i många decennier funnits med i narkotikadebatten. Han hade ett nära samarbete med framlidne professor Nils Bejerot och de gav tillsammans ut boken »Missbruk och motåtgärder« (1984). I den sistnämnda boken framför Bejerot att »... missbrukaren själv är basen för narkotikabrottsligheten ...« och att »... den hittills förda politikens ensidiga inriktning på de stora knarkligorna omöjliga kan leda till bestående förbättringar så länge basen – missbruket – lämnas intakt«.

Det är precis samma budskap som Hartelius nu ett par decennier senare åter framför. Fokuset är alltså gammalt och inte nytt. Förutom ordförklaringar och referenser innehåller Hartelius' bok tio kapitel. Av dessa är sju tidigare publicerade, varav sex i Svenska Narkotikapolisförningens Tidskrift, dock nu med vissa aktualiseringar, tillägg och strykningar.

Till de mest informativa avsnitten hör början av det första kapitlet där en historisk översikt från 1900-talet ges, dels av den internationella narkotikakontrollen, dels av den svenska narkotikalagstiftningen. Ett speciellt kapitel ägnas åt Kinas hantering av opiumhandeln under 200 år och missbruket som följde i dess spår. Det omfattande opiummissbruket gjorde att myndigheterna i Kina under ett par år i början av 1950-talet lanserade en omfattande anti-opiumkampanj. Det var inte frågan om någon avancerad medicinsk missbruksbehandling utan obligatorisk registrering av missbrukare, omskolning av återfallsmissbrukare i arbetsläger samt avrättning av grova narkotikabrottslingar. På två år kämpades missbruket ner med metoder som vi i dag i vårt land knappast skulle anse som hu-

mana och därför inte skulle acceptera.

Ett läsvärt kapitel handlar om den illegala narkotikahandeln och vilken global maktfaktor den i dag utgör. Hartelius talar om »narkostater«, vilka enligt McCoy (2003) definieras som länder där narkotikahandelns aktörer genom sin ekonomiska, politiska och paramilitära styrka påverkar centralregeringens maktutövning. Som exempel på »narkostater« nämns Colombia, Afghanistan, Guinea-Bissau och i Europa Kosovo.

Ett kapitel tar upp brotts- och narkotikabekämpning, ett annat nya droger och viktiga kunskapskällor om dessa. Moderna kemiska analysmetoder gör det möjligt att i dag mäta rester av narkotika i avloppsvatten, vilket gör att man blir mindre beroende av exempelvis enkäter och polisstatistik för att skatta det verkliga missbrukets utbredning.

I det näst sista kapitlet skriver Hartelius att det är svårt att tala klarspråk om narkotikaproblemets allvar och omfattning, delvis beroende på kunskapsbrist och mystifiering.

Det sista kapitlet, med samma rubrik som boken, handlar om hur man ska åtgärda narkotikaproblemet. Hartelius kritiserar insatser för »harm reduction« (skademinskning) bland annat därför att dessa gör det lättare för missbrukare att fortsätta med droger. I stället borde nyckelbegreppet för insatser inom narkotikaområdet enligt Hartelius vara »harm prevention« (skadeförebyggande åtgärder). Självt tycker jag inte att man behöver ställa »harm reduction« och »harm prevention« mot varandra.

De narkotikarelaterade dödsfallen i Sverige fördubblades nästan under 1990-talet, minskade undan för undan under åren 2001–2006, för att sedan 2007 åter stiga till samma nivå som under 2000–2001. (Allt detta enligt »Narkotikan i Sverige: Metoder för förebyggande arbete. En kunskapsöversikt«, Statens folkhälsoinstitut; 2008.) Detta förhållande fordrar en ingående analys. Under de senaste 15–20 åren har det inom beroendevården i Stockholms läns

landsting skett en mycket kraftig neddragning av antalet slutenvårdsplatser för vuxna missbrukare. Samtidigt har många intravenösa missbrukare i Sverige smittats av den allvarliga hepatit C-infektionen, en del har också fått HIV.

I detta läge bör vi kanske ha andra infallsvinklar på narkotikaproblemet än vad vi hade för några decennier sedan.

I Björn Johnsons bok »Metadon på liv och död. En bok om narkomanvård och narkotikapolitik i Sverige« från 2005 (recenserad av undertecknad i Läkartidningen nr 18/2006), anför denne goda argument för att vi i dag bör se drogberoende ur ett sjukdomsperspektiv. Läkemedelsassisterad behandling med metadon eller buprenorfin samt sprututbyte har då sin plats i svensk narkomanvård. Båda dessa åtgärder måste dock ske på speciella mottagningar under strikt kontrollerade former och kontinuerlig uppföljning.

Jag saknar hos Hartelius en mer ingående diskussion om narkotikasituationen i Sverige av i dag jämfört med för några decennier sedan. Kräver inte dagens svenska narkotikasituation ur olika aspekter en något annorlunda narkotikapolitisk handlingsplan än för 20–30 år sedan? Jag tycker också att Hartelius ibland framför nedsättande och klichéartade påståenden, till exempel om missbrukarna och deras sätt att hantera sprutor och om den frivilliga narkomanvårdens resultat.

Sammanfattningsvis tror jag att en debattbok av det här slaget hade blivit bättre om alla kapitel hade varit nyskrivna. Då hade författaren kunnat fokusera sin argumentation på bokens huvudbudskap redan från början. Det finns dock i boken läsvärda avsnitt rörande narkotikakontroll, illegal narkotikahandel och brottsbekämpning.

Det vore önskvärt om denna bok, trots sina brister, tillsammans med Björn Johnsons ovan nämnda arbete kunde vara en utgångspunkt för en seriös debatt utan ideologiska läsningar om narkotikapolitiken i Sverige i dag. ■

Prenumerera på Läkartidningen!

Ring 08-790 33 41

Utmanande saklig **Läkartidningen**